

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 594 sahifa,
5-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bitiruvchi talabalarning qadriyatlar tizimining psixologik xususiyatlari	10
<i>Abdulazizova Muslima, Abdurasulova Sevinch, Ikromova Aziza, Iskanderova Sayyora</i>	
Oila va ta'lim tizimida raqamli xavfsizlik madaniyatini shakllantirish va uning psixologik omillari.....	14
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Yo'lchiyeva Zarinabonu Sanjarali qizi</i>	
Ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni	18
<i>Abdullayeva Arofatxon Abdavaxobovna, Mirzahamdov Shahriyor Botir o'g'li</i>	
O'quvchilarni sport musobaqalariga tayyorlashda jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasining tarkibiy tuzilmasi va rivojlanish mexanizmlari	22
<i>Abduraximov Ziyodullo Xojiakbar o'g'li, Tuxtapulatov Shahobiddin Nuriddinovich, Nasimov Ulug'bek Orif o'g'li</i>	
Ta'limni raqamli transformatsiyalash sharoitida o'quv jarayonini tashkil etishning integratsion shakllarini qo'llash metodikasi.....	28
<i>Allamova Shoxista Shavkat qizi</i>	
Surxon vohasida sog'liqni saqlash tizimi: muammolar va yechimlar (Sherobod tumani misolida, 1925–1945-yillar).....	33
<i>Allamurotov Asadbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kasbga yo'naltirish tizimini takomillashtirish	37
<i>Axmedova Muxabbat Axmedovna</i>	
Ko'p o'zgaruvchili funktsiyaning oraliq qiymatlari haqidagi teoremlar va ularning isbotlari	42
<i>Boqiyev X. X., Muxtorova Sevinch Asad qizi, Yuldoshova E'zoza Ravshan qizi</i>	
Bo'lajak mutaxassislarining huquqiy tafakkurini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	46
<i>D. M. Xolnazarova</i>	
Oilaviy tarbiya samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar: tajriba-sinov natijalari asosida	49
<i>Ibragimova Aziza Toshniyazovna</i>	
Bo'lajak tabiiy fanlar o'qituvchilarining metodik kompetentligini shakllantirishda interaktiv integratsiyaning roli	55
<i>Jo'rayeva Xushro'ya Yaxyoxon qizi</i>	
Corrective Feedback in Foreign Language Learning Acts as a Vital Tool for Improving Accuracy With Research Indicating.....	58
<i>Kamalova Dilnoza Kurbanbayevna</i>	
Doping va halollik masalasi: sportdagi dolzarb muammo.....	64
<i>Kobilov Sobir Donakulovich</i>	
Yunon-rum kurashi bilan shug'ullanuvchi sportchilarning teknik va taktik harakatlarini takomillashtirish usullari.....	69
<i>Muhtorov Abdusattor Abdupatto o'g'li</i>	
3-4 yoshli bolalarda nutqning grammatik tuzilishini shakllantirishning psixolingvistik asoslari	75
<i>Rasulova Xulkaroy Abduhalil qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda gender identifikatsiyasini rivojlantirishda ota-onalar bilan ishlashning mobil ilovaga asoslangan innovatsion modeli	80
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida geografiya fanining zamonaviy metodik yondashuvlari va o'qitishning samaradorligi.....	84
<i>Sunnatillayeva Zarina Sulaymon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning samaradorligini oshirish usullari	88
<i>Usmonov Salohiddin, Jo'rayeva Rayhona</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konfliktologik kompetentligini rivojlantirish konsepsiyasi	94
<i>Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Zaripova Xolida Baxtiyor qizi</i>	
O'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning interfaol metodlari.....	100
<i>Zokirov Mirzaraxim Abdualiyevich</i>	
O'quv jarayonida innovatsion baholash texnologiyalarining ilmiy-pedagogik mazmuni	103
<i>Sobirova Marjona Shavkat qizi</i>	
Taekvondochilarning musobaqa davrida hujumkorlik jihatlarini oshirish	110
<i>Abdufattoyev Abrorjon Abduraxmon o'g'li</i>	

Gender yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari.....	114
<i>Shokirova Hilola Abduraxmon qizi</i>	
Ingliz tilida tinglab tushunish malakasini rivojlantirishda raqamli ta'limning samaradorligi	120
<i>Aytimbetova U. T.</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ...	124
<i>Axmedova Nazokat Erkinovna</i>	
"Inklyuziv ta'lim. gospital pedagogika" fanida dasturiy-metodik ta'minotning mazmuniy-texnologik va monitoring-dagnostik komponentlari.....	128
<i>Azamxonov Baxodir Sayitkamolxonovich</i>	
Ingliz tilida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda 5–6-sinf o'quvchilari uchun samarali usullar	132
<i>Rajabova Zarafshon Davronovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy nutq madaniyatini shakllantirishning innovatsion-metodik asoslari	135
<i>Tuxtayeva Mehriyo Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda sifat so'z turkumini o'rganish mazmuni.....	140
<i>Usmonova Gulnoza Jaloliddin qizi</i>	
Образность современной медицинской терминологии	144
<i>Дулдулова Наргиза Ашимовна, Мирзаахмедова Нигора Ашимовна</i>	
Развитие исследовательской компетентности младших школьников посредством межпредметной проектной деятельности.....	148
<i>Мухтарова Лобар Абдиманнабовна, Нормаматова Розия Уктам кизи</i>	
Психолого-педагогические риски цифровой образовательной среды	153
<i>Рузметова Хилола Абдушариповна, Моминова Мадина Шукурулла кизи</i>	
"TALIA": система контент-генерации на основе ИИ для подготовки учителей	157
<i>Хасанов Зафар Шавкат угли</i>	
Artificial Intelligence in Foreign Language Education: Enhancing Critical Thinking and Academic Communication Skills	164
<i>Allamuratov Gofur Ashurovich</i>	
Talabalarning bolalardagi ijtimoiy moslashuvni shakllantirishga kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish.....	169
<i>Inomova Mahliyo Yusuf qizi</i>	
Jamoaviy va yakkakurashchi professional sportchilar motivatsiyasining ijtimoiy-psixologik farqlari	172
<i>Qaimova Gulmira Uchqun qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvini loyiha asosida joriy etishning pedagogik strategiyalari.....	176
<i>Radjapova Zuxra Tirkashevna, Abdullayeva Sarviniso</i>	
Katta guruh tarbiyalanuvchilarida steam kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik va yoshga oid psixologik xususiyatlari.....	179
<i>Radjapova Zuxra Tirkashevna, Rakhimova Laylo Hamidjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning axloqiy fazilatlarini shakllantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari.....	183
<i>Yakubova Zilola Zikirovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining divergent fikrlashlarini rivojlantirish	187
<i>Adizova Nigora Baxtiyorovna, Akbarova Sarvinoz Sadriddinovna</i>	
Bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkur fenomenini rivojlantirish.....	191
<i>Djumaniyazov Farxod Ulugbekovich</i>	
Pedagogical Conditions for Developing Professional Motivation of Economics Students Through Gamification in English Language Classes.....	196
<i>Bobokeldieva Maftuna Abdusamad qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bilish faoliyatlarini shakllantirish asoslari	203
<i>Urunov Abduxalil Madjidovich</i>	
STEAM yondashuvi vositasida fizika fanida o'quvchilarning maxsus kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	208
<i>Jo'rayev H. O., Avezov I. Yo., Sharipov S. B.</i>	
STEAM ta'limi vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish	214
<i>Cho'ponova Sharifa Bozor qizi, Achilov Obid Muzrobovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konstruksiyalash va modellashtirish kompetensiyalarini rivojlantirish.....	219
<i>Haydarov Mirjalol Shog'dorovich</i>	

Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kasbiy shakllanish individual trayektoriyasini loyihalash metodikasi	222
M. B. Sheraliyeva	
Raqamli davrda kitobxonlik madaniyati va adabiyotning roli	228
Nabiyeva Sharifa Ismailovna, Ergasheva Mehriyona O'lmas qizi	
Jismoniy tarbiya ta'limida sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari	231
O'razboeva Adiba Abdug'ani qizi	
Milliy kashtachilik asosida 5-sinf o'quvchilarining estetik tarbiyasini takomillashtirishning pedagogik imkoniyatlari	236
Olimova Dilnoza Murodullo qizi	
Aralash ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini 5E modeli vositasida takomillashtirish	240
Rajabova Nodirabegim Komilovna	
Oliy ta'lim talabalarining jismoniy sifatlarini rivojlantirishning metodik tizimini takomillashtirish	245
Raximov Bobirjon Abdurasulovich	
Raqamli pedagogikaning zamonaviy ta'lim rivojlanishidagi o'rni	250
Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna	
Ajdodlar siymosini ifodalash vositasida talabalarni milliy iftixor ruhida tarbiyalash jarayoni pedagogik muammo sifatida	255
Xaitov Zufar Asroralievich	
Готовность к обучению в школе у детей подготовительной группы	260
Шералиев Сарварбек Сохибжон угли	
Oliy ta'lim muassasasi talabalarining mustaqil ishini tashkil etishga oid nazariy yondashuvlar tahlili	263
Asadova Zarina Axmadovna	
Grammatik tarjima metodining asosiy tamoyillari va xususiyatlari	272
Erkinova Madina Komil qizi	
Umumta'lim maktablarini boshqarishda sinf rahbarlari faoliyatining pedagogik mohiyati	275
Komilova Ziroatxon Murodjon qizi	
Maktabga tayyorlov guruhida bolalarni savodga tayyorlashda rivojlanish markazlarining metodik ta'minotini takomillashtirish texnologiyalari	282
Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna, Avazova Gulshoda Shodi qizi	
Turizm sohasi talabalarining ingliz tilidagi kasbiy diskursida uchraydigan kommunikativ to'siqlar va ularni bartaraf etish mexanizmlari	289
Usmonova Zilola Javlon qizi	
Chet tilini kasbiy fanlar bilan integratsiyalashda cilil modelining pedagogik xususiyatlari	294
Yo'ldoshev Otabek Abdug'aniyevich, Amirkulov Asliddin Shuxratovich	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarini integrativ yondashuv asosida kompetensiyalarini rivojlantirish	299
Rajabova Dilfuza Abdumajitovna	
Социально-психологические особенности проявления тревожности и страха у жертв торговли людьми в подростковом возрасте	303
Махмудова Д. А.	
Adabiy asarlarda xronotop muammosining badiiy ahamiyati	306
Yaqubjonov Iqboljon Odiljonovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual rivojlantirishda sensor integratsiya yondashuvining ahamiyati ..	311
To'rayeva Charosxon Shavkat qizi	
Boshlang'ich sinf darslarida ekologik tarbiyani shakllantirishning samarali metodlari	316
Rahmonova Mavluda Suvon qizi, Safarova Rushana Murodullo qizi	
Badiiy asarlarni o'qitishda empatik yondashuvning metodik imkoniyatlari	320
Shoyimova Shoira Sanakulovna	
Bolalar me'yoriy ontogenezida yozuv va grafomotor ko'nikmalarini rivojlanishi	323
Alimova Kamola Xayrulla qizi	
Yosh voleybolchilarda o'yin qarorini qabul qilish (Decision-making) ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi	328
Azimova Gulnoza Karimjon qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik tayyorgarligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	333
Muxamadaliyeva Madinabonu Bohodirjon qizi	

Raqamli egizak texnologiyasi asosida bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	336
<i>Sorimsokov Uchqun Soatboy o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga integrativ mashqlar orqali ta'lim berishning ahamiyati.....	340
<i>Zokirov Javohir G'aybullo o'g'li</i>	
Voleybol sport turini o'rgatish va uning mohiyati	345
<i>Eshbayev Ximmat Ablakul o'g'li</i>	
Qizlarning jamiyatdagi ijtimoiy faolligini oshirishning psixologik mexanizmlari	348
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Oliy ta'lim professor-o'qituvchilarining kasbiy rivojlanishi va qadriyatlar integratsiyalashuvining o'ziga xosligi	352
<i>A. Bozorov</i>	
Nutqiy etiket madaniyatning bosh bo'g'ini sifatida	357
<i>Abdurahmonova Kamola Erkin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida ingliz tilida kasbiy yo'naltirilgan leksik kompetensiyani rivojlantirishga qo'yilgan zamonaviy talablar	362
<i>Axmatqulova Maxfuza Shuhrat qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti bolalarning rivojlanishida muhim omil sifatida	370
<i>M. Xo'jamberdiyeva, Abduvohidova Shaxnoza</i>	
Jismoniy mashqlar orqali stress va emotsional zo'riqishlarni kamaytirish imkoniyatlari.....	373
<i>Baxodirova Gulyora Nuriddin qizi</i>	
Kasbiy ta'limning raqamli transformatsiyasi va o'quvchilarni kasbga yo'naltirishning ilmiy-pedagogik asoslari	378
<i>Biysenov Temirbek</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili ta'limida raqamli texnologiyalardan foydalanishning didaktik asoslari	382
<i>Bo'libekova Maftuna Shermuxammadovna</i>	
"Tarbiya" darslarini tashkil etish texnologiyalari	388
<i>Boltayeva Marjona Oybek qizi, Samadova Mahbuba Nutfullo qizi</i>	
Challenges in Translating Behavioral Verbs: A Lexicographic Perspective from English and Uzbek.....	392
<i>Elchayev Zokhidjon Akhmatovich</i>	
Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning istiqbolli yo'nalishlari	396
<i>Ernazarov Zohid Nazarovich</i>	
Tejamkor ta'lim muhitida kaizen texnologiyasi vositasida bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv madaniyatini rivojlantirish.....	400
<i>Eshonkulova Shaxnoza Bayturayevna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda innovatsion pedagogik texnologiyalar vositasida tabiiy fanlarga doir bilimlarni shakllantirish	403
<i>Nuriddinova Maysara Ikramovna, Eshonqulova Uralbuvish Fayzullayevna</i>	
Raqamli transformatsiya jarayonida bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik mahoratni rivojlantirish	406
<i>G. X. Narzullayeva, F. M. Miraximova</i>	
Ekologik omillarning yosh sprinterlarning koordinatsion qobiliyatlarini rivojlantirishdagi va musobaqa faoliyatidagi o'rni (Orol bo'yi mintaqasi misolida).....	411
<i>Genjemuratova Guljaxon Berdimbetovna</i>	
Emotsional intellekt konsepsiyasining rivojlanish bosqichlari	416
<i>Giyasova Nozimaxon Qahramon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish	419
<i>Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachi-pedagoglarni tayyorlashda dual yondashuv	422
<i>Israilova Xusnida Adilovna</i>	
Legaltech va Lawtech: global istiqbollar, muammolar va imkoniyatlar	427
<i>Kalandarova Gavhar Sulaymanovna, Nematov Dilshodbek</i>	
Kasbiy faoliyatda muloqot madaniyati va nutq mahoratini rivojlantirishning metodologik jihatlari.....	432
<i>Kalandarova Gavhar Sulaymanovna, Raxmatullayeva Shaxnoza</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish ko'nikmalarini ingliz tilida shakllantirishda o'qitish metodlarining ahamiyati	435
<i>Kamalova Saida Maxamat Ibraximovna</i>	

Bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda kreativ yondashuvning pedagogik imkoniyatlari	439
<i>Kambarova Dilfuza Salijanovna</i>	
Maktabdan tashqari ta'lim tizimida o'qituvchilarning motivatsiyasini oshirishda psixologik qo'llab-quvvatlashning o'rni	443
<i>Karimova Nigora</i>	
Bo'lajak pedagoglarning intellektual-artistik mahoratini rivojlantirishda mikromodulli mobil ta'lim (M-Learning) texnologiyasining loyihasi	447
<i>Karribojeva Lobarxon Fayzulla qizi</i>	
Raqamli ta'lim platformasi yordamida texnologiya darslarida o'quvchilarning kreativligini rivojlantirish.....	452
<i>Raxmatov A'zam Ashur o'g'li, Kenjayeva Marjona Komil qizi</i>	
CEFR standartlari asosida ielts imtihoniga tayyorlash metodikasi	457
<i>Mavlyanova Nilufar Suvankulovna, Ahadova Go'zal Ismatullojevna</i>	
Project-Based Learning in Professional Education	461
<i>Mukhtarova Nozima Kuchkarovna</i>	
Kreativ kompetensiya- zamonaviy o'qituvchi muhim kasbiy sifatining ustuvor omili	464
<i>Nazarova Madinabonu Narzi qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi bolalarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda psixologik xizmatning o'rni.....	468
<i>Nosirova Muhabbat Pirmurod qizi, Jabborova Malohat Azimovna</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarida o'ziga ishonchni oshirishda psixologik treninglarning ahamiyati.....	472
<i>Nozimbojeva Muqaddas Abdulvohid qizi</i>	
Brayl sistemasidagi boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol usublardan foydalanish.....	477
<i>Nuriddinova Maysara Ikramovna, Jo'raqulova Sharofat Baxtiyorovna</i>	
Abdulla avloniy ijodida gender madaniyati va ijtimoiy mas'uliyat g'oyalarning pedagogik tahlili	480
<i>Nurimbetova Shaxnoza Gayrat qizi</i>	
Analitik kimyo fanidan mass-spektrometriya mavzusini muammoli ta'lim metodi asosida o'qitish samaradorligini oshirish.....	485
<i>Nurjanova Fazila Farxadovna, Qo'chqarova Nargiza Otabekovna</i>	
Talabalarda oilaviy budjetni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirishda loyiha ta'limining o'rni.....	489
<i>Nurmatova Maftuna Ilxamovna</i>	
Tyutorlarning innovatsion faoliyatini tashkil etishda sun'iy intellektga asoslangan texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati.....	493
<i>O'rinova Nilufar Muhammadovna, Muxammadjonova Madinabonu Isroiljon qizi</i>	
Ona tili darslarida o'quvchilarda sintaktik tushunchalarni shakllantirish usullari.....	498
<i>O'rozbojeva Dilnoza Alimboy qizi</i>	
Xulq-atvor fe'llarining ma'nosini yoritishda misollarning funksional roli	501
<i>Ochilova Sanobar Narzullayevna</i>	
Pedagogik ta'lim jarayonida umummadaniy kompetentlikning mazmuni va tarkibiy komponentlari	504
<i>Olimova Dilrabo Nurali qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fan orqali ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik-psixologik bosqichlari.....	508
<i>Orifjonova Iroda Orifjon qizi, Qutlimuratova Barchinoy Xolmurot qizi, Sirojeva Jasmina Rustamovna</i>	
Pedagogik fanlarni o'rganish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarni badiiy meros asosida ma'naviy-estetik rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	512
<i>Otaboboyeva Umida Ilxomovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik rivojlanishida mental yondashuv metodikasining ahamiyati	517
<i>Parpijeva Mohinur Baxtiyor qizi</i>	
Yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashda madaniy merosning ahamiyati.....	520
<i>Radjapova Zuxra Tirkashevna</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning samarali usullari	523
<i>Rahmonova Mavluda Suvon qizi, Sanginova Sevinch Bunyod qizi</i>	
Pedagogik sinflarni tashkil etish tamoyillari va asoslari.....	527
<i>Sadullojeva Farog'at Hikmatillo qizi</i>	

Yillik mashg'ulot jarayonida o'rta masofa yuguruvchilarining tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirish metodikasi	530
Saotov Farhod Alisher o'g'li	
Bugungi kunda talabalarni mutaxassis sifatida shakllantirishda maqsadga muvofiqlik, natijadorlik, optimallik va ijodkorlik mezonlari (pedagogika ta'lim yo'nalishi misolida).....	535
Satimboyeva Xurshidaxon Anvarjon qizi	
O'quvchilarning nutq kompetensiyasini rivojlantirish metodlari	539
Sharipova Marjona Rashidovna	
Zamonaviy yoshlar orasida prokrastinatsiya muammosi.....	543
Tillayeva Nodira Iskandar qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik madaniyatini shakllantirish	546
Umarova Gulshod Abduljabbarovna	
Yoshlarning ijtimoiy identifikatsiyasi shakllanishining psixologik omillari	552
Xolmirzayev Zafar Mirzamadinovich	
Karate sport turining madaniyati.....	556
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Isayev Saidasliddinxon Islom o'g'li	
Ko'ngillilik faoliyatining ijtimoiy-pedagogik ahamiyati.....	560
Yo'ldosheva Iqbol Bekbo'lsin qizi	
Talaba-yoshlarni milliy kurash mashg'ulotlariga tayyorlash metodikasini takomillashtirish	563
Zaynobidinov Dilshodbek Qobilovich	
Raqamli ta'lim muhitida o'smirlarning o'zini anglash jarayoni va uning shaxsiy rivojlanishga ta'siri.....	567
Zufarova Yulduzxon Muxiddin qizi	
Интерпретация биологических терминов на русском языке	570
Абдуллаева Нигора Курбановна	
Жанровые особенности рассказа-антиутопии В. С. Маканина "Однодневная война".....	574
Дмитрий Валерьевич Пупонин	
Мифопоэтика и аксиологические функции архетипа матери-хранительницы в повестях В. Г. Распутина "Последний срок" и "Прощание с матёрой"	578
Коржовова Шахло Одилжоновна	
Методологические аспекты изучения адаптаций Песчанковых (Gerbillidae) к аридным условиям: анализ классических и современных исследований	585
Нурова Хикоят Кенжаевна	
К вопросу о руководстве самостоятельной работой студентов при изучении иностранных языков	590
Рахимова Мухайё Акмаловна	

BOSHLANG'ICH SINFLARDA TABIIY FAN ORQALI EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK BOSQICHLARI

Orifjonova Iroda Orifjon qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti assistenti

Qutlimuratova Barchinoy Xolmurot qizi

Sirojeva Jasmina Rustamovna

Samarqand davlat pedagogika instituti talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari tahlil qilingan. Tabiiy fan darslarining ekologik tarbiyadagi o'rni, ekologik bilim, ekologik ong va ekologik mas'uliyatni rivojlantirish bosqichlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, ekologik madaniyatni shakllantirishning motivatsion, kognitiv, faoliyatli va refleksiv bosqichlari tavsiflanib, ularning o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ta'siri ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ekologik madaniyat, tabiiy fan, ekologik tarbiya, boshlang'ich ta'lim, ekologik ong, pedagogik texnologiyalar, psixologik rivojlanish, ekologik kompetensiya.

Abstract: This article analyzes the pedagogical and psychological foundations of developing ecological culture among primary school students. The role of natural science education in environmental upbringing is highlighted. The stages of developing ecological knowledge, ecological awareness, and environmental responsibility are scientifically substantiated. Motivational, cognitive, activity-based, and reflective stages of ecological culture formation are described.

Key words: ecological culture, natural science, environmental education, primary education, ecological awareness, ecological competence.

Аннотация: В данной статье анализируются педагогико-психологические основы формирования экологической культуры у учащихся начальных классов. Освещается роль предмета "Естествознание" в экологическом воспитании, раскрываются этапы формирования экологических знаний, экологического сознания и экологической ответственности. Представлены мотивационный, когнитивный, деятельностный и рефлексивный этапы формирования экологической культуры.

Ключевые слова: экологическая культура, естествознание, экологическое воспитание, начальное образование, экологическое сознание, экологическая компетентность.

KIRISH

Bugungi kunda ekologik muammolarning global tus olishi yosh avlodda ekologik madaniyatni shakllantirish masalasini ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirmoqda. Iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning qisqarishi, suv va havo ifloslanishi kabi muammolar insoniyat oldida yangi vazifalarni qo'yimoqda. Ushbu vazifalarni samarali hal etish ekologik jihatdan mas'uliyatli va tabiatga ongli munosabatda bo'ladigan shaxslarni tarbiyalash bilan chambarchas bog'liq. Boshlang'ich maktab davri bolaning dunyoqarashi, qadriyatlari va xulq-atvor me'yorlari shakllanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda tabiatga nisbatan mehr, mas'uliyat va ehtiyotkorlik kabi sifatlarni rivojlantirish ekologik madaniyatning mustahkam poydevorini yaratadi. Tabiiy fan darslari esa o'quvchilarda atrof-muhit haqidagi dastlabki ilmiy tasavvurlarni shakllantirishning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi ^[1].

Ekologik madaniyat shaxsning tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni anglashiga, ekologik bilimlarni egallashiga hamda kundalik faoliyatida ekologik me'yorlarga amal qilishiga asoslangan sifatlarni majmuasidir.

Psixologik nuqtai nazardan ekologik madaniyat quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- ekologik bilimlar;
- ekologik tafakkur;
- ekologik qadriyatlar;
- ekologik mas'uliyat;
- ekologik xulq-atvor.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari ularning tabiatga hissiy munosabat bildirishga moyilligini ko'rsatadi. Shu sababli ekologik tarbiya jarayonida nafaqat bilim berish, balki hissiy-ta'sirchan vositalardan ham foydalanish muhim ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ekologik madaniyatni shakllantirish masalasi pedagogika, psixologiya va ekologiya fanlarining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, ekologik ta'lim va tarbiya orqali yosh avlodda tabiatga ongli munosabatni shakllantirish masalalari ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan o'rganilgan.

Ekologik madaniyat tushunchasining nazariy asoslari rus olimlari I.D.Zverev, N.F.Reimers va S.N.Glazachev tadqiqotlarida keng yoritilgan. Ularning fikricha, ekologik madaniyat insonning tabiat bilan o'zaro munosabatlarini tartibga soluvchi bilimlar, qadriyatlar va amaliy faoliyatlar tizimidan iborat. Mazkur yondashuv ekologik ta'limning asosiy maqsadi ekologik ong va ekologik mas'uliyatni shakllantirishdan iborat ekanligini ko'rsatadi.

Ekologik ta'limning pedagogik jihatlari V.A.Suxomlinskiy asarlarida alohida o'rin egallaydi. Olim bolalarda tabiatga mehr-muhabbat va ehtiyotkor munosabatni shakllantirishni shaxs tarbiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida baholagan. Uning ta'kidlashicha, tabiat bilan bevosita muloqot qilish o'quvchilarning axloqiy va estetik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Psixologik nuqtai nazardan ekologik madaniyatni rivojlantirish masalalari L.S.Vigotskiy, J.Piaje va A.N.Leontevlarning ilmiy qarashlarida o'z aksini topgan. Ular bolaning bilish faoliyati, tafakkuri va qadriyatlarini faoliyat jarayonida shakllanishini asoslab berganlar. Shu sababli ekologik tarbiya jarayonida o'quvchilarni amaliy faoliyatga jalb qilish muhim pedagogik omil hisoblanadi.

So'nggi yillarda ekologik ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash bo'yicha ham qator tadqiqotlar amalga oshirilgan. Xususan, STEM ta'limi, loyihaviy ta'lim, gamifikatsiya va interaktiv metodlarning ekologik kompetensiyalarni rivojlantirishdagi samaradorligi J.Bybee, M.Honey va B.Means kabi olimlarning ishlarida yoritilgan. Ularning tadqiqotlari ekologik muammolarni hal etishda fanlararo yondashuvning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Mahalliy olimlardan R.H.Jo'rayev, N.A.Muslimov, U.N.Nishonaliyev va boshqa tadqiqotchilar ekologik ta'limning mazmunini takomillashtirish, ekologik kompetensiyalarni rivojlantirish hamda o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlarini o'rganganlar. Ularning ilmiy ishlarida ekologik ta'limning uzluksizligi va amaliy yo'naltirilganligi muhim omil sifatida e'tirof etilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ekologik madaniyatni shakllantirish bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar mavjud bo'lsa-da, boshlang'ich sinflarda tabiiy fan orqali ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik-psixologik bosqichlarini tizimli ravishda yoritishga bag'ishlangan tadqiqotlar yetarli emas. Shu sababli mazkur tadqiqotda ekologik madaniyatni shakllantirishning motivatsion, kognitiv, faoliyatli va refleksiv bosqichlari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiiy fan orqali ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslarini o'rganishga qaratilgan nazariy va amaliy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida pedagogik, psixologik va ekologik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, kuzatish, suhbat hamda umumlashtirish metodlari qo'llanildi.

Tadqiqotning nazariy asosini ekologik ta'lim va tarbiya, shaxs rivojlanishi, ekologik kompetensiya hamda ekologik madaniyatni shakllantirishga oid ilmiy qarashlar tashkil etdi. Mavzuga oid mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari o'rganilib, ekologik madaniyatning tarkibiy qismlari hamda uni rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari tahlil qilindi.

Tadqiqotda tizimli, faoliyatga yo'naltirilgan va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlar asos qilib olindi. Tizimli yondashuv ekologik madaniyatni o'zaro bog'liq bilim, ko'nikma, qadriyat va xulq-atvor elementlari majmui sifatida o'rganish imkonini berdi. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv orqali o'quvchilarning ekologik faoliyatdagi

ishtiroki va amaliy tajribasi tahlil qilindi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv esa boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ekologik tarbiya jarayonini tashkil etishga xizmat qildi.

Tadqiqot davomida ekologik madaniyatni shakllantirishning motivatsion, kognitiv, faoliyatli-amaliy va reflektiv-baholash bosqichlari ilmiy jihatdan asoslandi. Har bir bosqichning mazmuni, pedagogik vazifalari va psixologik xususiyatlari tahlil qilinib, ularning o'quvchilarda ekologik bilim, ekologik ong va ekologik mas'uliyatni rivojlantirishdagi ahamiyati yoritildi.

Olingan natijalar tahlil, sintez, taqqoslash va umumlashtirish metodlari asosida qayta ishlanib, tabiiy fan darslari orqali ekologik madaniyatni shakllantirishning samarali pedagogik-psixologik modeli ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tabiiy fan orqali ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik-psixologik bosqichlari. Olib borilgan ilmiy tahlillar asosida ekologik madaniyatni shakllantirishning quyidagi to'rt bosqichli modeli taklif etiladi.

1-bosqich. Motivatsion bosqich. Mazkur bosqichning asosiy maqsadi o'quvchilarda tabiatga qiziqish va ijobiy munosabatni shakllantirishdan iborat.

Bu bosqichda:

tabiat haqidagi qiziqarli ma'lumotlar beriladi;

kuzatishlar tashkil etiladi;

ekologik ertaklar va hikoyalardan foydalaniladi;

ekologik mazmundagi o'yinlar o'tkaziladi.

Psixologik jihatdan ushbu bosqich o'quvchilarda emotsional qiziqish uyg'otadi va ekologik faoliyatga ichki ehtiyojni shakllantiradi.

2-bosqich. Kognitiv bosqich. Bu bosqichda o'quvchilar ekologik bilimlarni egallaydilar.

Xususan:

- tabiat komponentlari;
- o'simlik va hayvonot dunyosi;
- suv, havo va tuproqning ahamiyati;
- insonning tabiatga ta'siri;
- ekologik muammolar va ularning oqibatlari haqidagi tushunchalar shakllantiriladi.

Pedagogik jihatdan bilimlarning tizimliliigi va izchilligi ta'minlanadi. Psixologik nuqtai nazardan esa tafakkur, kuzatuvchanlik va tahlil qilish qobiliyatlari rivojlanadi.

3-bosqich. Faoliyatli-amaliy bosqich. Ekologik madaniyat faqat bilim orqali emas, balki amaliy faoliyat orqali shakllanadi.

Mazkur bosqichda:

- daraxt ekish aksiyalari;
- maktab hududini obodonlashtirish;
- chiqindilarni saralash;
- ekologik loyihalar;
- tajriba va kuzatish ishlari amalga oshiriladi.

Bu faoliyatlar o'quvchilarda ekologik mas'uliyat hissini rivojlantiradi hamda olingan bilimlarni amaliyotga tatbiq etishga imkon yaratadi.

4-bosqich. Refleksiv-baholash bosqichi. Ushbu bosqichda o'quvchilar o'z faoliyatini tahlil qiladilar va baholaydilar.

Bunda:

- ekologik kundaliklar yuritiladi;
- o'z-o'zini baholash usullari qo'llaniladi;
- muhokama va fikr almashish tashkil etiladi;
- ekologik loyihalar natijalari tahlil qilinadi.

Refleksiya jarayoni o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, o'z harakatlariga baho berish va ekologik mas'uliyatni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tabiiy fan darslarida ekologik madaniyatni shakllantirishning samaradorligi

Tabiiy fan orqali ekologik madaniyatni shakllantirish:

- ekologik bilimlar hajmini oshiradi;
- ekologik tafakkurni rivojlantiradi;
- tabiatga ehtiyotkor munosabatni shakllantiradi;
- amaliy ekologik faoliyat ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- barqaror rivojlanish g'oyalarini anglashga yordam beradi.

Shuningdek, ekologik mazmundagi topshiriqlar o'quvchilarning kuzatuvchanligi, mantiqiy fikrlashi, muammoli vaziyatlarni hal etish qobiliyati va ijodkorligini rivojlantirishga xizmat qiladi [2,3].

Boshlang'ich sinflarda tabiiy fan orqali ekologik madaniyatni shakllantirish uzluksiz va tizimli pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonning motivatsion, kognitiv, faoliyatli va refleksiv bosqichlar asosida tashkil etilishi o'quvchilarda ekologik bilim, ekologik ong va ekologik mas'uliyatning samarali shakllanishiga xizmat qiladi.

Tabiiy fanlar darslarida ekologik madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni (masalan, STEM, loyihaviy ta'lim, gamifikatsiya va interaktiv simulyatsiyalar) integratsiya qilish shunchaki o'quv dasturini boyitish emas, balki ta'lim tizimini tubdan isloh qilishning ajralmas qismidir. Ushbu jarayonni quyidagi jihatlar orqali kengroq tushunish mumkin:

Nazariyadan amaliyotga o'tish: Zamonaviy texnologiyalar o'quvchilarga tabiat hodisalarini shunchaki kitoblar orqali emas, balki virtual laboratoriyalar, ekologik modellashtirish va amaliy tadqiqotlar orqali tushunish imkonini beradi. Bu esa o'quvchilarda tabiatdagi murakkab jarayonlar va ularning inson faoliyati bilan bog'liqligini chuqur anglash ko'nikmasini hosil qiladi [5,6].

Tanqidiy fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal etish: Ekologik kompetensiyani rivojlantiruvchi texnologiyalar o'quvchini "tomoshabinlik" holatidan "tahlilchilik" darajasiga ko'taradi. O'quvchi global iqlim o'zgarishi yoki mahalliy ekologik muammolarni tahlil qilgan ekan, nafaqat muammoning mohiyatini tushunadi, balki uni hal etishning innovatsion yo'llarini izlashga ham harakat qiladi.

Hissiy va axloqiy aloqadorlik: Zamonaviy pedagogika tabiatga nisbatan shunchaki bilim emas, balki mehr va mas'uliyat hissini ham shakllantiradi. Interaktiv darslar (ekskursiyalar, ekologik loyihalar) o'quvchining tabiat bilan emotsional bog'lanishini kuchaytirib, uni atrof-muhitni asrashni shaxsiy burchi deb biladigan ekologik fuqaroga aylantiradi [7,8].

Barqaror rivojlanish ko'nikmalari: Kelajakdagi mehnat bozori va ijtimoiy hayot ekologik jihatdan ongli mutaxassislarni talab qiladi. Tabiiy fanlar darslarida barqaror rivojlanish tamoyillarini (masalan, resurslarni tejash, qayta ishlash, ekologik toza texnologiyalar) singdirish o'quvchilarni kelajakdagi iqtisodiy va ijtimoiy qiyinchiliklarga tayyorlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu integratsiya o'qituvchini bilim beruvchidan yo'naltiruvchiga (mentor), o'quvchini esa passiv tinglovchidan faol tadqiqotchi va atrof-muhit himoyachisiga aylantiradi. Bu jarayon nafaqat fan sifatini oshiradi, balki sog'lom, ekologik barqaror va mas'uliyatli jamiyat poydevorini qurishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. To'xtayev A. Ekologiya asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2022.
2. G'ulomov P., Vahobov H. Tabiiy geografiya va ekologiya. - Toshkent, 2021.
3. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar asoslari. - Toshkent, 2020.
4. Hasanboyeva O. Pedagogika nazariyasi. - Toshkent: Fan, 2021.
5. Piaget J. The Psychology of the Child. - New York: Basic Books, 2000.
6. Vygotsky L.S. Mind in Society. - Harvard University Press, 1978.
7. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals. - Paris, 2020.
8. OECD. Learning for Environmental Sustainability. - Paris, 2023.
9. Palmer J. Environmental Education in the 21st Century. - London, 2018.
10. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. - New York, 2019.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.